

ПЕНСІЙНИЙ ФОНД УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Яковленко М.С.,

*Студент слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Яковленко М.С. Пенсійний фонд України як суб'єкт вирішення спорів у сфері соціального забезпечення

Становлення України як соціальної держави вимагає перебудови всієї системи соціального захисту. Основними засадами такої перебудови є те, що людина, її життя та здоров'я визнаються найвищою соціальною, а громадяни мають право на соціальний захист (ст. 3, 46 Конституції України). Питання соціального забезпечення стосуються кожної людини. Однак, в даний час, велика частина населення досі не має чіткого уявлення про недержавні пенсійні фонди і про ті послуги, які вони пропонують. Ця стаття присвячена дослідженню суб'єкта, що забезпечує базові соціальні гарантії стабільного розвитку суспільства. Одним з найбільш важливих для членів суспільства напрямком перетворень соціальної політики держави є реформування пенсійної системи, яка зачіпає інтереси кількох поколінь протягом тривалого часу. У статті розглядається діяльність Пенсійного фонду України як суб'єкта вирішення спорів у сфері соціального забезпечення. Діяльність Пенсійного фонду України підпорядкована та координована Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики України. Розглядається пенсійне забезпечення як складова системи соціальних зобов'язань держави. Досліджуються проблеми фінансового забезпечення Пенсійного фонду, які обумовлені особливостями солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Пенсійне забезпечення є однією з найважливіших соціальних гарантій стабільного розвитку суспільства, так як безпосередньо зачіпає інтереси непрацездатного населення країни, і побічно працездатного населення. І вкрай важливе значення воно набуває в період економічних перетворень, що відбуваються в Україні. Пенсійне забезпечення є основною складовою державної системи соціального захисту населення і безумовно, відображає характерні ознаки цієї вищої системи, яка представляє собою систему взаємопов'язаних грошових фондів, органів та установ, суб'єктів забезпечення, видів забезпечення та правових актів. Актуальність теми визначається необхідністю поглибленого вивчення проблемних питань у сфері пенсійного забезпечення з метою створення надійної і адекватної ринковим умовам системи соціального захисту для населення.

Ключові слова: Пенсійний фонд України, пенсійне забезпечення, пенсійна система, пенсія, соціальне забезпечення.

Yakovlenko M.S. Pension fund of Ukraine as a subject of dispute resolution in the field of social security

The formation of Ukraine as a welfare state requires the restructuring of the entire system of social protection. The main principles of such restructuring are that a person, his life and health are recognized as the highest social, and citizens have the right to social protection (Articles 3, 46 of the Constitution of Ukraine). Social security issues concern everyone. However, at present, the majority of the population still does not have a clear idea of private pension funds and the services they offer. This article is devoted to the study of the subject, which provides basic social guarantees for the stable development of society. One of the most important directions for members of society to transform the social policy of the state is to reform the pension system, which affects the interests of several generations for a long time. The article considers the activity of the Pension Fund of Ukraine as a subject of dispute resolution in the field of social security. The activities of the Pension Fund of Ukraine are subordinated and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Social Policy of Ukraine. Pension provision is considered as a component of the system of social obligations of the state. The problems of financial support of the Pension Fund, which are due to the peculiarities of the solidarity system of compulsory state pension insurance, are studied. Pension provision is one of the most important social guarantees of stable development of society, as it directly affects the interests of the disabled population and indirectly able-bodied population. And it becomes extremely important in the period of economic transformations taking place in Ukraine. Pension provision is the main component of the state system of social protection and, of course, reflects the characteristics of this higher system, which is a system of

interconnected funds, bodies and institutions, entities, types of provision and legal acts. The relevance of the topic is determined by the need for in-depth study of problematic issues in the field of pensions in order to create a reliable and adequate to market conditions of the social protection system for the population.

Key words: Pension fund of Ukraine, pension provision, pension system, pension, social security.

Постановка проблеми. Пенсійна система України є однією зі складових системи соціального захисту. Відповідно, вона може вважатися досконалою лише тоді, коли національна пенсійна система є фінансово стабільною і захищеною від ризиків. Базовим фінансовим механізмом здійснення державного пенсійного забезпечення виступає Пенсійний фонд України (ПФУ).

Стан опрацювання цієї проблематики. Предметом дослідження виступають правові та економічні відносини, що виникають в процесі формування пенсійного забезпечення в Україні. Методами наукового дослідження виступають прийоми теоретичного та емпіричного пізнання функціонування пенсійної системи України.

Метою статті є аналіз і виявлення основних проблем діяльності Пенсійного фонду України як суб'єкта вирішення спорів у сфері соціального забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших завдань нормального функціонування будь-якого суспільства є турбота про людей літнього віку. Сукупність різних форм забезпечення людей у старості або в разі втрати працездатності за рахунок коштів держави називається соціальним забезпеченням.

Найважливішою його складовою є пенсійне забезпечення. Згідно з Законом України «Про пенсійне забезпечення» громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених цим законом (ст. 1).

Пенсійним забезпеченням являється матеріальне забезпечення, яке надається з Пенсійного фонду України та Державного бюджету відповідно до встановлених державою правил особам пенсійного віку і непрацездатним громадянам, а також тим, які втратили годувальника з огляду на визнану суспільством об'єктивно існуючу необхідність надавати таким громадянам утримання за рахунок коштів, асигнованих на ці цілі державою. [4, с. 180]

Це поняття є достатньо повним, так як визначає суб'єктів та об'єктів пенсійного забезпечення.

Формування пенсійної системи України було розпочато на етапі створення країни як незалежної держави, у 1991 р. з прийняттям Закону України «Про пенсійне забезпечення». Першим важливим кроком реформування української пенсійної системи стало прийняття законів «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» у 2003 р. [3].

Сьогодні Пенсійний фонд України – найбільш розгалужена фахова структура, яка здійснює багатогранну діяльність щодо пенсійного забезпечення громадян України, найпотужніша інституція в державі, яка акумулює і розподіляє значні за обсягом кошти, структура з могутнім кадровим потенціалом, які розвиваються і вдосконалюються.

Пенсійний фонд України функціонує як фінансово-банківська система, активи якої формуються за рахунок страхових внесків підприємств, громадян та дотацій із державного бюджету України.

Як зазначається у Положенні про ПФУ, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280, Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Основними завданнями Пенсійного фонду України є:

- реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню;
- внесення пропозицій Міністрові соціальної політики щодо забезпечення формування державної політики із зазначених питань;
- виконання інших завдань, визначених законом.

Унікальність Пенсійного фонду України як центрального органу виконавчої влади полягає в тому, що на відміну від інших державних установ він є одночасно і соціальною, і фінансовою інституцією.

Крім того Фонд опікується пенсійним майбутнім майже 20 млн. нині працюючих українців, ведучи персоналізований облік їхніх пенсійних внесків. За великим рахунком майже все доросле населення країни користується соціальними послугами, що їх надає Пенсійний фонд.

Сучасна система загальнообов'язкового державного пенсійного забезпечення України базується на засадах солідарності й виплаті пенсій із бюджету Пенсійного фонду України.

Пенсійний фонд України фінансується як з власних джерел, так і з державного бюджету і державних фондів соціального страхування. У структурі власних доходів ПФУ закономірно найвагомим є єдиний соціальний внесок.

Правове регулювання у сфері пенсійного забезпечення можна визначити як форму регулювання суспільних відносин у цій сфері, за допомогою якої поведінка учасників цих відносин приводиться у відповідність до вимог, що містяться у нормах права. Що стосується законодавчої та нормативно-правової бази пенсійного забезпечення, то згідно зі ст. 46 Конституції України громадяни України мають право на соціальний захист, що передбачає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [5].

Пенсійне страхування посідає значне місце в системі соціального захисту громадян, однак в останні роки зберігається стала тенденція щодо зростання ризиків недостатнього фінансування пенсійних програм. Основною причиною цього є незбалансованість бюджету Пенсійного фонду України, що стало наслідком постійного зниження народжуваності, зростання смертності, міграції та відповідно високого пенсійного навантаження на роботодавців. Низький рівень задекларованої заробітної плати та тіньова зайнятість значної частини працездатного населення також уповільнюють вдосконалення солідарної системи і ускладнюють формування бюджету Пенсійного фонду України. Дефіцит Пенсійного фонду покривається за рахунок дотацій з Державного бюджету України, внаслідок чого зростає ризик збереження самостійності Пенсійного фонду, що в майбутньому може призвести до включення пенсійних виплат до статей видатків Державного бюджету України.

Як зазначає В.В. Веннікова, дуже багато питань виникає із підтвердження стажу при призначенні пільгових пенсій. Працівники часто не мають можливості надати всі потрібні документи. У практиці роботи управління пенсійного фонду відомі ситуації коли були відсутні трудова книжка та архівні документи. Суди інколи не в змозі вирішити ці питання. Пенсійний фонд діє у такому випадку як контролюючий орган, знаходячи певні недоліки та помилки, що дають право відмовляти у призначенні пенсії. При цьому дуже часто не надаються ніякі консультації працівникам, які опинились у такій ситуації не з власної вини [1].

Не можна не погодитися з думкою І. Чугунова та О. Насібової, що сьогоденний стан пенсійної системи свідчить про її недосконалість та необхідність коригування процесів подальшого проведення пенсійної реформи, передусім в частині пом'якшення фінансового тиску на Пенсійний фонд України через поступовий перехід до посилення ролі накопичувальних складових пенсійної системи. «Саме розвиток недержавних пенсійних фондів дозволить виконувати даний принцип соціального забезпечення населення», - підкреслюють науковці [6, с. 113].

Найбільш гострою проблемою сфери соціального забезпечення є збалансування бюджету Пенсійного фонду України. За останні роки обсяг надходжень до ПФУ значно зменшився і є недостатнім для здійснення передбачених видатків, що призводить до перманентного дефіциту. Разом з тим, дефіцит фінансових ресурсів сфери державного пенсійного забезпечення накладає додатковий тягар на державний бюджет, генеруючи залежність державних фінансів України від боргових ресурсів.

Що стосується перспектив розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні є достатні можливості для її функціонування, але наразі найбільш стримуваним чинником для її розвитку є низька заробітна плата більшості населення України та його недовіра до страхових компаній зі страхування життя, недержавних пенсійних фондів і комерційних банків, що відкривають пенсійні рахунки. Подолати ці проблеми можливо за рахунок створення в країні значного прошарку середнього класу засобом сприяння розвитку малого та середнього підприємництва та зростання довіри до фінансових установ – учасників системи недержавного пенсійного забезпечення, що потребує вдосконалення вітчизняного законодавства [5, с. 28].

Пенсійний фонд України є особливе державне автономне утворення, створене для державного управління фінансами соціального страхування, має свій бюджет з особливими джерелами доходів (страхові внески) і напрямками витрат (виплата пенсій та допомог), свої нормотворчі і контрольні повноваження, а також безліч інших функцій різного характеру, спрямованих на забезпечення стабільної роботи всієї державної системи соціального страхування та пенсійного забезпечення.

Для вдосконалення своїх функцій ПФУ необхідно забезпечити належне та ефективне пенсійне і соціальне забезпечення громадян, правильне формування пенсійних прав громадян, своєчасне нарахування та виплати пенсій і соціальних допомог, підвищити продуктивність та якість обслуговування у сфері пенсійного забезпечення; впровадити новітні технології адміністрування в Пенсійному фонді, зміцнити та модернізувати його інформаційні ресурси і технічні бази, підвищити ефективність системи управління, здійснити перехід на електронний документообіг.

У зв'язку з цим необхідно забезпечити:

- 1) розвиток високоефективної і високотехнологічної клієнтоорієнтованої системи, що дозволяє якісно надавати державні послуги та виконувати державні функції з пенсійного та соціального забезпечення населення;

- 2) підвищення якості роботи з населенням, забезпечення доступності послуг державних послуг населенню, в тому числі з використанням сучасних електронних та інтернет-технологій;
- 3) вдосконалення електронного документообігу всередині системи державних соціальних позабюджетних фондів.

Пенсійне забезпечення населення вимагає подальшого реформування і вдосконалення. Побудова ефективного пенсійного забезпечення потребує якнайшвидшого вирішення інституційних проблем та підвищення результативності діяльності пенсійного фонду, збільшення кількості пенсіонерів і підвищення навантаження на бюджет фонду в зв'язку з приєднанням нових суб'єктів.

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Незважаючи на те, що в нашій державі існує низка несприятливих чинників, які стримують розвиток соціального забезпечення в Україні, функціонування саме цієї форми пенсійного забезпечення один із найкращих способів підвищення якості та рівня життя наших громадян. Соціальне забезпечення становить важливу частину реформи загальнодержавної пенсійної системи України,

Список використаних джерел:

1. Веннікова В. В. До питання правового статусу комісії Пенсійного фонду України з питань розгляду скарг громадян. Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми : 2012 рік: тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф., 5-6 жовт. 2012 р. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. С. 465-467.
2. Веннікова В. В. Особливості вирішення спорів у сфері соціального забезпечення: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.05/ Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, 2020. 187 с.
3. Городецька М. О. Сучасний стан пенсійної системи України: основні напрями реформування та перспективи подальшого розвитку. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2019. №14. URL: <http://ef.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/visnyk-14.pdf#page=39>
4. Опарін В.М., Малько В.І. Бюджетна система: навч. метод. посіб. Київ, 2000. 204 с.
5. Бережна А. Проблеми фінансового забезпечення Пенсійного фонду України. Вісник економічної науки України. 2013. № 2 (24). С. 12–17.
6. Фисун І. В. Перспективи розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. Економічні науки. 2014. № 1. С. 23–30.
7. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Фінанси пенсійного забезпечення : монографія. Київ: КНТЕУ, 2017. 248 с.